

2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 4 priemonė „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtra“

Projekto sutarties numeris: ESF/2004/2.4.0-K01-160/SUT-261

Projekto pavadinimas: **Inovatyvūs mokymosi metodai ir naujausios technologijos gamtos mokslų bakalauro rengimui**

APL 121. BENDROJI EKOLOGIJA

5 laboratorinis darbas (ekskursija)

KAUNO MARIŲ REGIONINIO PARKO SAUGOMI OBJEKTAI – RŪŠYS, BENDRIJOS, EKOSISTEMOS

Darbo tikslas:

Susipažinti su Kauno marių regioninio parko saugomais objektais.

Darbo objektas:

Kauno marių regioninio parko objektai.

Darbo priemonės:

žiūronai;
katalogai augalų rūšims atpažinti;
rašymo priemonė.

Darbai atlikti būtinos teorinės žinios

Kauno marių regioninis parkas įsteigtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. rugsėjo 24 d. Kauno marių regioninio parko pakirti s – išsaugoti unikalų Kauno marių kraštovaizdžio kompleksą, užlietas Nemuno intakų žiotis, didžiąsias krantų atodangas, unikalų Pažaislio vienuolyno architektūrinį kompleksą, Kauno marių gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus, ypač vertingą Gastilionių mišką su miegapelių populiacija bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti. 1997 m. įkurta Kauno marių regioninio parko direkcija.

Parko teritorija yra Lietuvos vidurio lygumose. Vidutinis aukštis virš jūros lygio 65–75 metrai; aukščiausios pakilumos iškyla iki 91 m virš jūros lygio, o žemiausios įdubos <44 m yra užlietos vandens. Reljefą suformavo ledynai, dengę Lietuvos teritoriją. Remiantis įvairaus

pubūdžio tyrimais, šiuo metu traktuojama, kad Kauno marių regioninio parko teritorijos paviršiuje yra paskutiniojo (Nemuno) apledėjimo Baltijos stadijos bei jos smulkesnių suaktyvėjimų (fazių) dariniai. Svarbią reikšmę reljefo formavimui turėjo ir vėlesni procesai: solifliukcija, termokarstas, erozija, defliacija, pelkėjimas. Vyrauja plokšti, banguoti vietovaizdžiai. Parke teritorijoje išskirti 32 reljefo kompleksai. Visi kompleksai pagal geologinius ir geomorfologinius ypatumus apjungti į kalvynų, pakilimų, lygumų, duburių, slėnių grupes.

Parkas apima dalį Kauno miesto, Kauno ir Kaišiadorių rajonų teritorijų. Kauno marių regioninio parko plotas – 9869 ha. Kauno marių vanduo virš jūros lygio pakilęs 44 metrus, o aukščiausia parko vieta Pastrėvio miške – 93 m virš jūros lygio. Plačiausioje vietoje marios siekia 3,3 km, o siauriausioje – 0,3 km. Giliausia Kauno marių vieta siekia 22 metrus, o bendras pakrančių ilgis (iki Balbieriškio) – 200 km.

Kauno marių regioninio parko teritorijai, kaip ir visai Lietuvai, būdinga taigos ir plačialapių miškų augalija, priklausanti vakarų palearktinei zonai. Floristinis-fitocenologinis rajonavimas priklauso Pabaltijo baltamiškinių eglynų provincijai, rytų paprovincijui, Nemuno žemupio lygumos, Dzūkų ir Sūduvos aukštumų rajonui. Čia vyrauja plačialapiai (ąžuolo, uosio) miškai ir eglynai bei eglynai su plačialapių miškų priemaiša. Kita grupė – žaliasamaniai paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) medynai, dažnai su eglų priemaiša, taip pat su plačialapių miškų ir pušynų intarpais.

Dauguma pakrantės šlaitų apšodinti medžiais ir krūmais. Nedideli natūralūs miškai supa tik rytinę marių pakrantę, minėtini Dabintos miško brandūs pušynai. Ant kai kurių atvirų šlaitų auga retos *Festuco-Brometea* klasės bendrijos.

Labai vaizdingi vingiuoti, statūs, raguvuoti marių krantai su aukštais bangų ardomais klifais. Daug šlaituose atsivėrusių gruntinio vandens šaltinių sudarė sąlygas griovų, vėliau virtusių raguvomis, formavimuisi.

Kauno marių augalijai ir gyvūnijai neigiamos įtakos turi dideli vandens lygio svyravimai. Dėl itin žemų vandens horizontų nusausėja didelė viršvandeninės augmenijos sąžalynų dalis.

Pakrantėse gausu mažų pelkučių, nes gruntinio vandens lygis dėl Kauno marių patvankos yra pakilęs. Vertingiausi pakrančių ekosistemos yra vidurinėje ir žemutinėje marių atkarpose (Arlaviškių botaninis draustinis, Dabintos ir Gastilionių botaniniai-zoologiniai draustiniai, Karčiupio hidrografinis draustinis, Strėvos kraštovaizdžio draustinis).

Nuo Pakalniškių piliakalnio iki Girionių gyvenvietės plyti vienas iš didžiausių ir turtingiausių rūšine sudėtimi Lietuvoje Girionių miško parkas.

Kauno marių regioniniame parke auga 907 augalų rūšys, iš kurių 2 rūšys saugomos Europos Bendrijos, 36 – įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą.

Gamtos ir kultūros vertybėms išsaugoti Kauno marių regioniniame parke išskirti 2 kraštovaizdžio, 3 hidrografiniai, 3 botaniniai-zoologiniai, 1 ornitologinis, 1 botaninis, 2 architektūriniai, 2 archeologiniai ir 1 etnokultūrinis draustiniai.

Dabintos botaniniame-zoologiniame draustinyje siekiama išsaugoti skirtingus augalijos kompleksus – vaizdingą šimtmetį pušyną ir užžėlusią pelkėjančių marių pakrantę bei Dabintos salą su unikalia augalija. Arlaviškių botaninio draustinio tikslas – išsaugoti Kauno marių šlaituose augantį kadagną, natūralių miškų likučius ir naujuosius marių želdinius.

Kauno marių regioniniame parke yra net 8 Europos Bendrijos svarbos buveinės: 9180 griovų ir šlaitų miškai, 5130 kadagnai, 6210 stepinės pievos, 7220 šaltiniai su besiformuojančiais tufais, 8220 silikatinų uolienu atodangos, 9010 vakarų taiga, 9050 žolių turtingi eglynai, 9070 medžiais apaugusios ganyklos.

Kadagnai yra savotiškas kalkinguose dirvožemiuose susidarantis buveinės tipas. Lietuvoje tikrų kadagnų yra nedaug, jie auga labai lėtai. Šiek tiek daugiau kadagnų pasitaiko Aukštaitijos ir Dzūkijos aukštumų paežerėse, Nemuno, Neries, Šventosios, Akmenos, Merkio upių šlaituose. Arlaviškėse yra išpūdingas Kadagių slėnis, kuriame auga įvairios paprastojo kadagio formos.

Medžiais apaugusios ganyklos buvo plačiai paplitusios Šiaurės Europoje, kur žmonės šienaudavo pievas ar ganydavo jose gyvulius, pašarui genėdavo tarp pievų įsiterpusių medžių šakeles. Tokiose vietose dėl žmogaus veiklos buvo sukuriamos įvairios aplinkos sąlygos: pievos, pamiškės, miškeliai ir jų aikštelės, užmirkę plotai; šioje įvairovėje galėjo glaustis daugybė augalų bei gyvūnų rūšių. Būdingiausi šiam tipui medžiai yra baltalksniai, juodalksniai, beržai, liepos, uosiai; krūmai – lazdynai, šalteksniai, ievos, šermukšniai; iš augalų – aukštosios gegūnės, raktažolės, mažosios gegužraibės ir kt. Šiuo metu dėl intensyvios žemdirbystės tokios buveinės tiek Europoje, tiek Lietuvoje yra labai retos. Medžiais apaugusios ganyklos buvo sunaikintos melioracijos arba apželdintos mišku. Lietuvoje medžiais apaugusios ganyklos kai kur dar išliko pietinėje šalies dalyje, dėl retumo ir unikalumo miškapievės laikomos prioritetiniu ES saugomu buveinių tipu.

Darbo užduotys ir eiga:

- 1) susipažinti su Europos Bendrijos svarbos buveine 5130 – Arlaviškių kadagnu, įvertinti jo būklę (sausų šakų kiekį, derėjimą) bei žolinę augaliją;
- 2) susipažinti su Europos Bendrijos svarbos buveine 9070 – medžiais apaugusios ganyklos, įvertinti medžių rūšis bei žolinę augaliją;

3) aplankyti ir susipažinti su Europos Bendrijos svarbos buveine 9010 – vakarų taiga, įvertinti sumedėjusią ir žolinę augaliją.

Apibendrinami Kauno marių regioninio parko saugomų objektų apžvalgos rezultatai, suformuluojamos išvados.

Papildoma literatūra ir kiti informacijos šaltiniai

1. *Lietuvos saugomos teritorijos*. Informacinis leidinys – žinynas. 2006. Kaunas: Lututė, 328 p.
2. **Stravinskienė V.** 2003. *Bendroji ekologija*. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Kaunas: Šviesa, 232 p.
3. **Vilkonis K.** 2001. *Lietuvos žaliasis rūbas*. Atlasas. Kaunas:Lututė. 416 p.
4. <http://www.kaunomarios.lt>

Parengė APL 211. BENDROSIOS EKOLOGIJOS kurso dėstytoja
prof. habil. dr. Vida Stravinskienė

2007-05-08,
Kaunas, VDU Gamtos mokslų fakultetas